

Ibrány és a rétközi vízi világ

Hét Határon Túl Családkutató Egyesület
V. Helytörténet és családkutatók konferenciája
Ibrány, 2024. szeptember 6.

Garas Norbert

Magyar Nemzeti Levéltár

Szabolcs-Szatmár-Bereg Vármegyei Levéltára

A rétközi vízi világ

Kormány Gyula: „Hajdan a vizek birodalma volt”

A rétközi vízi világ

Ibrány

- ❖ Bél Mátyás: Szabolcs vármegye
- ❖ Kuthy Lajos: Hazai rejtelmek
- ❖ Vályi András 1799: Magyarországnak leírás
- ❖ Fényes Elek 1851: Mo. geográfiai szótára
- ❖ 1816. évi felső-szabolcsi tiszai ártér felmérése

A teljes Rétköz területe: ~ 64058 ha

Vízmentes: ~28705 ha = **44,8%**

Időszakosan vagy állandóan vízzel borított terület: ~35353 ha = **55,2%**

Élet az egykori nádrétegben

Forrás:

Dunka Sándor – Fejér László – Vágás István 1996: A veritékes honfoglalás.
A Tisza-szabályozás története. Budapest.

Bél Mátyás: *Szabolcs vármegye*

„A tájék kellemes és mértékletes síkság, de a folyók gyakori áradásai után, főleg a Tisza felé eső részein mocsarak maradnak vissza. A szerteszét terjengő víz némelykor megreked, néha megárad és széltében elborítja.”

Kuthy Lajos 1906: *Hazai rejtelmek II. kötet*

„Zemplén és Szabolcs közös határiban nyúlik el, mint egy óriási tengeroáz, a besztereczi lápvidék, melynek alakja, tére, terjedelme századokig, feneke, forrása, erei, mélységei s zátonyai mai napig mérnökileg ismeretlenül maradtak. [...] Ha egy-egy lápvártöredékről körülnéz a vándor e láthatártalan ingó vízországon, az ó mythusz tengeristenének képzelheti magát”.

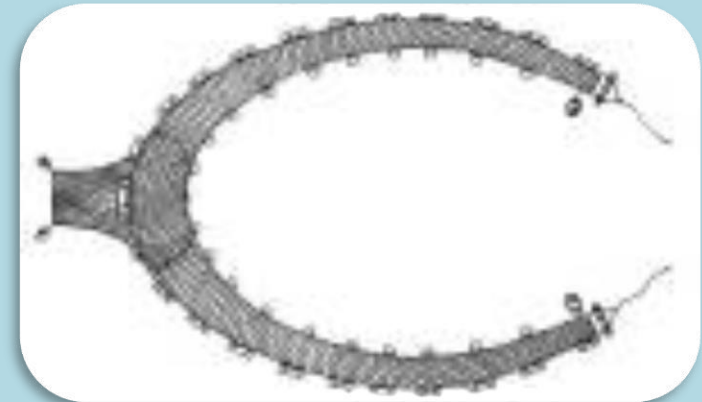
A Rétköz a vízi munkálatok előtt

MEZŐGAZDASÁGI VISZONYOK

- ❖ A vízrajzi környezet meghatározó – növénytermesztés
- ❖ Nyomásos gazdálkodás: 2-3 nyomás, de volt nyomás nélküli is
- ❖ Ibrányban a szántó aránya 1720-as összeírás szerint: 113 ha

FOGLALKOZÁSOK

- ❖ **Halászat:** legendás volt a tiszai halbőség
 - ❖ Adatok már a 14. századtól
 - ❖ Ibrányban több gyalmos társaság is működött a 19. században
- ❖ **Vadászat:** nyest, nyérc, vízi állatok vadászata (vidra, teknősbéka)
- ❖ **Nádvágás:** tetőfedés, fűtés – tűzveszély kockázata
 - ❖ lecsapolásokkal háttérbe szorult
- ❖ **Erdőhasznosítás** – a folyó mentén
- ❖ **Salétromfőzés** – Dombrád, Pátroha

A rendszeres vízi munkálatok megindulása

A Tisza és a „nyírvizek” szorításában

❖ Széchenyi István tevékenység – a Tisza-szabályozás megindulása

❖ 1846. augusztus 27. A „tiszadobi kapavágás”

Szabályozó Társulatok alakulása:

❖ Tiszadobi Társulat, 1845

❖ Tiszavölgyi Társulat, 1846

❖ Felső-Szabolcsi Tisza-szabályozó Társulat, 1846

❖ Töltésépítési munkálatok 1846–1858

a Tisza árvizeinek gátak közé terelése

❖ A belvizek problémája – a nyírvizek

Ibrány a vízrendezési munkálatok után

- ❖ A Felső-Szabolcsi Társulathoz tartozott, meglehetősen nagy befolyása volt
 - ❖ egy 1882-es kimutatás szerint a társulat közgyűlésein 3 szavazattal bírt 1211 hold ártéri birtok alapján
 - ❖ a település két legnagyobb birtokosai id. Lónyay Menyhért 10 szavazattal (11749 hold birtok), Bleuer Leopold 3 szavazattal bírt (1667 hold birtok)

A földterület művelési áganként való megoszlásának változása

Ibrány	1852–1855	1895
összterület	6023 ha	6099 ha
szántó	919 ha (15,2%)	3389 ha (55,5%)
nádas	2883 ha (48%)	129 ha (2,1%)

Összegzés

- ❖ A 19. századi rendszeres vízi munkálatok előtt
 - ❖ természeti tájak, növénytermesztés
- ❖ A vízrendezési munkák után
 - ❖ természeti tájakból kultúrtájak, a gazdálkodás átalakulása
- ❖ Az egyedi rétközi vízi világ megszűnése
- ❖ A folyószabályozási és vízrendezési munkálatok vegyes értékelése
 - ❖ A vízhez való viszony kérdése
- ❖ Gazdasági-társadalmi fejlődés előidézése

An aerial photograph of a residential town, showing a mix of single-family homes and multi-story apartment buildings. The houses have various roof colors, including red, blue, and grey. There are green spaces and trees interspersed among the buildings. In the foreground, a large, modern apartment building with a brown roof and multiple balconies is prominent. The background shows a vast, flat landscape under a clear blue sky.

Köszönöm a figyelmet!

Garas Norbert

garas.norbert@mnl.gov.hu